

Acta XIII – *Acta XIII Congressus Internationalis Archaeologiae Christianae. Radovi XIII. Medunarodnog Kongresa za Starokršćansku Arheologiju, Città del Vaticano* – Split 1998.

Bożena Iwaszkiewicz-Wronikowska

2. POLSKIE STUDIA NAD ANTYKIEM CHRZEŚCIJAŃSKIM (Lublin KUL, 25-26 V 1999)

W dniach 25-26 maja 1999 roku w Czytelni Profesorskiej Biblioteki Uniwersyteckiej KUL odbyło się ogólnopolskie sympozjum naukowe na temat: **Polskie studia nad antykiem chrześcijańskim**⁶⁵. Było ono związane z trzydziestolecie istnienia Międzywydziałowego Zakładu Badań nad Antykiem Chrześcijańskim i w zamyśle organizatora, ks. dra hab. Stanisława Longosza, miało stanowić przegląd dorobku oraz obecnego stanu badań polskiej patrystyki. Jednym z głównych elementów jubileuszowych miało być wręczenie Księgi Pamiątkowej ks. prof. dr hab. Emilowi Stanuli. Ponieważ sympozjum miało zaprezentować w miarę szeroki obraz polskiej patrystyki, stąd prelegenci w dużej liczbie mieli przedstawić swoje tematy w formie dwudziestominutowych komunikatów.

Sympozjum otworzył kierownik Zakładu ks. dr hab. Stanisław Longosz. Krótco nawiązał do historii powstania Zakładu i nakreślił jego rolę w ożywieniu polskiej patrystyki w ostatnich dziesięcioleciach. Panorama osiągnięć w tej dziedzinie została nakreślona w wystąpieniach następnym prelegentów. Rozpoczął je ks. prof. dr hab. M. Starowieyski (UW), który we wstępnym komunikacie: *Aktualny stan polskich badań nad antykiem chrześcijańskim*, skupił się na wyliczeniu niektórych pozytywów (tłumaczenia, podręczniki), oraz wyszczególnieniu niedomogów (niedocenywanie badań, brak zainteresowania orientalistyką i bizantynistyką, niedocenywanie ich wśród polskich teologów i przez polskie ośrodki teologiczne, zwłaszcza KUL i ATK). Ks. prof. dr hab. F. Drączkowski (KUL) przedstawił *Wkład Katedr Patrologii KUL w przybliżaniu nauki Ojców Kościoła*, czyli krótką historię patrologii w tym Uniwersytecie. Jak się okazało, przedmiot ten wykładali tam: ks. J. Czuj, ks. J. M. Szymusiak, ks. A. Bober, a obecnie ks. F. Drączkowski (katedra patrologii greckiej) i ks. J. Pałucki (katedra patrologii łacińskiej). W następnym komunikacie ks. prof. dr hab. E. Stanula (ATK) przedstawił *Wkład Katedr Patrologii ATK w rozwój naukowego życia patrystycznego w Polsce*. Patrologia w ATK była wykładana od samego początku istnienia tej uczelni, a jej wykładowcami byli m.in. ks. J. Czuj i ks. M. Michalski. Obecnie katedrami z tego przedmiotu kierują: ks. E. Stanula i ks. W. Myszor, z dość licznym gronem asystentów i współpracowników. Do największych osiągnięć tego ośrodka należy zaliczyć stworzenie dwóch serii wydawniczych: PSP i „*Studia Antiquitatis Christianae*”. Ks. prof. dr hab. Henryk Wójciewicz (KUL)

⁶⁵ Por. sprawozdania w prasie: P. Woźniak, *Studia nad antykiem chrześcijańskim*, „Niedziela” (Lubelska) 43(1999) nr 26(300) s. 3; „Nasz Dziennik” 1999, nr 130, s. 4.

przedstawił *Zasługi Filologii Klasycznej KUL w propagowaniu literatury wczesnochrześcijańskiej*. Katedry Filologii Klasycznej istnieją w KUL od samego początku tej uczelni, a w ostatnim czasie ich liczba wzrosła do sześciu. Ich dorobek, to liczne prace magisterskie, doktorskie i parę habilitacji. Po tym wystąpieniu w dwuczęściowym komunikacie *Polskie Katedry Historii Kościoła Starożytnego* została przedstawiona sytuacja katedr historii Kościoła starożytnego w ATK (ks. dr Tadeusz Kołowski) i w KUL (ks. dr Stanisław Koczvara). Były to zwięzłe dzieje tych katedr z prezentacją wykładowców, dorobku i obecnej sytuacji. Te wystąpienia zamknęły przedpołudniową serię komunikatów. Przewodniczący tej części obrad, ks. prof. dr hab. W. Myszor (ATK) otworzył dyskusję, której istotną częścią był spór między ks. H. Pietrasem i ks. M. Starowieyskim. Według pierwszego z nich, nakład co najwyżej 1000 egzemplarzy, w jakim rozchodzą się tłumaczenia tekstów patrystycznych w serii „Źródła Myśli Teologicznej”, wcale nie świadczy o postępie w stosunku do tekstów POK, które rozchodziły się w nakładzie 220 egzemplarzy. W odpowiedzi ks. M. Starowieyski zwrócił uwagę na kilka faktów. Przede wszystkim nawet we Francji 1500 egzemplarzy tekstów patrystycznych jest normą. Natomiast w Polsce wychodzi kilka serii tych tekstów. Ponadto jest faktem, że niektóre z tych tekstów rozchodzą się szybko i w dużym nakładzie (np. *O Duchu Świętym* Bazylego W. w krótkim czasie rozeszło się w nakładzie ponad 2000 egzemplarzy). Należy więc pomyśleć o usprawnieniu dystrybucji (głos ks. A. Żurka), a także myśleć o publikacjach poprzez internet (R. Pankiewicz).

Sesja popołudniowa – której przewodniczył ks. prof. dr hab. E. Stanula – rozpoczęła się od wystąpienia prof. dr hab. Bożeny Wronikowskiej (KUL). Przedstawiła ona w pierwszej części komunikatu *Działalność Katedr Archeologii Wczesnochrześcijańskiej w Polsce* sytuację nie tyle archeologii, ile sztuki wczesnochrześcijańskiej w KUL. W wystąpieniu ukazana została przede wszystkim rola prof. dr hab. B. Filarskiej w utworzeniu tej katedry. Powstała ona podobnie jak Zakład trzydzięci lat temu (w 1969 roku) i do dzisiaj zdołała się w znacznym stopniu rozwinąć, czego dowodem są promocje naukowe (m.in. habilitacje) oraz szeroka działalność dydaktyczna. Przy okazji tego sympozjum kierownik tej katedry, prof. B. Wronikowska dowiedziała się – z wygłoszonego wcześniej komunikatu ks. dra S. Koczvary – o zajęciach z archeologii chrześcijańskiej w Katedrze Historii Kościoła Starożytnego. Komunikat prof. B. Wronikowskiej uzupełnił dr Tadeusz Gołgowski (ATK), przedstawiając działalność Katedry Archeologii Chrześcijańskiej w ATK. W ramach wolnych wypowiedzi podczas dyskusji wystąpienia te uzupełnił dr Tytus Górski o informacje na temat archeologii chrześcijańskiej na wydziale historycznym PAT-u w Krakowie. Z kolei ks. dr Józef Naumowicz (ATK) w komunikacie *Wkład środowiska warszawskiego (poza ATK i UW) w badania i propagowanie problematyki patrystycznej w Polsce* zwrócił uwagę przede wszystkim na środowisko warszawskiego Wyższego Seminarium Duchownego, w którym powstała ostatnio bardzo bogata biblioteka patrystyczna (Patristicum), i na wydawniczą rolę Pax-u. Z działalnością WSD należy wiązać działalność patrystyczną i edytorską przede wszystkim ks. prof. dr hab. M. Starowieyskiego. W następnym komunikacie pt. *Studia nad literaturą wczesnochrześcijańską na Uniwersytecie Warszawskim* prof.

dr hab. J. Wojtczak przedstawił swoje osiągnięcia w propagowaniu literatury wczesnochrześcijańskiej i badań nad nią w środowisku stołecznego uniwersytetu. Z jego inicjatywy w ramach seminarium filologii klasycznej powstały m.in. tłumaczenia *Żywotów Ojców Jurajskich*, i regularnie są prowadzone seminaria z zakresu literatury patrystycznej. Ks. prof. dr hab. B. Czesz (UAM) w ramach komunikatu *Zasługi Sekcji Patrystycznej przy Komisji Episkopatu ds. Nauki Katolickiej w koordynowaniu studiów i propagowaniu myśli Ojców Kościoła w Polsce* podkreślił zasługi Sekcji, zwłaszcza w usystematyzowaniu nauczania i tworzeniu profesjonalnej kadry dydaktycznej z patrologii w polskich seminariach. Sekcja stała się też czynnikiem integrującym środowisko polskich patrologów. Mniej skuteczne okazały się zabiegi zmierzające dla zapewnienia patrologii właściwego miejsca w strukturze studiów teologicznych. Nawet stosowna Instrukcja Kongregacji nie znalazła uznania w oczach autorów *ratio studiorum* dla polskich seminariów. W następnym wystąpieniu ks. dr J. Żelazny (PAT) podjął temat *Wkład środowiska krakowskiego w badania nad antykiem chrześcijańskim*. Autor w sposób syntetyczny próbował ukazać ponad sześćsetletnie tradycje patrystyczne szeroko rozumianego środowiska krakowskiego, w którym szczególnie miejsce zajmował UJ, a obecnie PAT. Wśród inicjatyw tego środowiska na podkreślenie zasługuje projekt z początku tego stulecia wydania krytycznego dzieł Grzegorza z Nazjanzu. Wśród wielu krakowskich nazwisk zasłużonych dla polskiej patrologii należy wspomnieć przede wszystkim T. Sinkę i ks. M. Michalskiego. W ostatnim wystąpieniu tej części sympozjum ks. prof. dr hab. H. Pietras (Ignatianum) w ramach wystąpienia *Polskie podręczniki do nauczania dyscyplin patrystycznych* skupił się na omówieniu kilku polskich pozycji, uchodzących za podręczniki do patrologii od połowy ubiegłego wieku, kiedy to ukazał się pierwszy podręcznik polskiego autora.

O godzinie 17¹⁵ rozpoczęła się ceremonia wręczenia Księgi Pamiątkowej ks. prof. dr hab. Emilowi Stanuli; Księgę tę stanowi specjalnie przygotowany 32-33 tom „Vox Patrum”. Redaktor naczelny „Vox Patrum” ks. dr hab. Stanisław Longosz dokonał zagajenia, w którym przedstawił zasługi laureata dla polskiej patrologii. Składają się na nie liczne publikacje, działalność dydaktyczna, a zwłaszcza redagowanie serii PSP i „Studia Antiquitatis Christianae”. Stosowną laudację w języku łacińskim wygłosił ks. prof. dr hab. H. Wójtowicz. Potem nastąpiła seria życzeń pod adresem laureata, który z nieukrywaniem wzruszeniem odwzajemnił się podziękowaniem wygłoszonym również w języku łacińskim.

O godz. 19⁰⁰ w kościele akademickim uczestnicy sympozjum wzięli udział we Mszy św. koncelebrowanej pod przewodnictwem Wielkiego Kanclerza KUL ks. abpa Józefa Życińskiego, który również wygłosił stosowną homilię. Na początku Mszy św. Ks. Arcybiskup odczytał specjalny telegram Ojca św. Jana Pawła II przesłany uczestnikom sympozjum z okazji 30-lecia Zakładu.

W drugim dniu popołudniowym obradom przewodniczył ks. prof. dr hab. Szczepan Pieszczoch (WSD, Gniezno). Jako pierwszy wygłosił komunikat ks. prof. dr hab. Augustyn Eckmann (KUL). Wychodząc od tekstów średniowiecznych zaprezentował on *Polskie badania nad św. Augustynem*: choć w Polsce od wieków czytano św. Augustyna, to jednak o większym zainteresowaniu można mówić dopiero

w ostatnim stuleciu. Kolejnym prelegentem był ks. dr Leon Nieścior (WSD, Obrab), który mówił o *Polskich badaniach nad monastycyzmem*. Zdaniem mówcy, mimo dość dużego zainteresowania tą problematyką, lista tekstów i tematów pozostających do opracowania jest jeszcze bardzo długa. Brakuje – jego zdaniem – zwłaszcza opracowań syntetycznych. Podobne odczucie, tylko w dziedzinie gnostycyzmu, wyraził też ks. prof. dr hab. Wincenty Myszor (ATK) w komunikacie pt. *Polskie badania nad gnostycyzmem*. Zainteresowanie tekstami gnostyckimi jest wśród polskich patrologów małe, choć dla zrozumienia tekstów patrystycznych II i III wieku znajomość tej problematyki wydaje się dość znacząca. Na jeszcze większy brak zainteresowania dziedziną przez siebie reprezentowaną narzekał ks. dr Jerzy Woźniak (UJ), który zaprezentował *Polskie badania nad syryjską literaturą wczesnochrześcijańską* stwierdzając, że największy dorobek ma tu ks. prof. dr hab. Wojciech Kania z Tarnowa. Tradycje wielkopolskie omówił ks. dr Bogdan Czyżewski (UAM) w komunikacie *Wkład środowiska poznańsko-gnieźnieńskiego w badania nad literaturą wczesnochrześcijańską*; najlepiej ten wkład reprezentuje stworzona tu seria POK. Z kolei ks. dr hab. Antoni Żurek (WSD, Tarnów) scharakteryzował *Wkład środowiska tarnowskiego w badania nad antykiem chrześcijańskim*. Osiągnięcia tego środowiska można mierzyć osiągnięciami tej miary patrologów, co ks. J. Czuj i ks. W. Kania, bądź też ilością powstałych tam prac, lub ciekawych inicjatyw (por. inicjatywa powołania Instytutu Patrystycznego). O środowisku jezuickim mówił następnie ks. dr Stanisław Łuczarski SJ (PAT) w wystąpieniu *Wkład jezuitów polskich w studia nad Ojcami Kościoła*, w czym jezuici mają bogate tradycje. Ostatnie wystąpienie stanowiło prezentację dorobku środowiska opolskiego. Prezentacji tej dokonał ks. dr Norbert Widok (Uniw. Opolski) w komunikacie *Wkład środowiska śląskiego w badania nad antykiem chrześcijańskim*.

Podsumowania obrad dokonał kierownik Zakładu i organizator sympozjum ks. dr hab. Stanisław Longosz. Podsumowanie to poprzedził 10-minutowym streszczeniem nie wygłoszonego, z braku czasu, swego jubileuszowego komunikatu *Zakład Badań nad Antykiem Chrześcijańskim KUL jako propagator myśli wczesnochrześcijańskiej w Polsce*. Obecność pracowników naukowych i studentów historii z UMCS oraz innych ośrodków akademickich Polski uzasadniała jego przedstawienie. Po zakończeniu obrad delegacja uczestników sympozjum odwiedziła grób założycielki Zakładu prof. Leokadii Małunowiczówny.

Ks. Antoni Żurek

3. WRĘCZENIE KSIĘGI PAMIĄTKOWEJ KS. PROF. EMIŁOWI STANULI

Pod koniec pierwszego dnia obrad ogólnopolskiego sympozjum patrystycznego, zorganizowanego 25-26 V 1999 r. w Lublinie przez Międzywydziałowy Zakład Badań nad Antykiem Chrześcijańskim KUL z okazji 30-lecia swej działalności, miała miejsce miła ceremonia wręczenia Księgi Pamiątkowej, przyznanej przez Radę Naukową Zakładu i redakcji „Vox Patrum”, jednemu z najbardziej zasłużonych patro-